

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԱՄՆԱԶԱՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԳԻ ՊԱՆԳ ՕՍՄԱՆԻ

Թարգմանութեան ուղղութեամբ նամակ կամ այլ գրութիւն
ես չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK
GALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.
CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՅՐԵՆԻԿ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱՅ

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ			
Պարտիզանար	300	Թիւ	75 դր. Մէճիս
Գաւառներու	450	»	40 »
»	300	»	100 »
»	450	»	50 »
»	75	»	25 »
Օտարականի	300	»	25 ֆրանք
Իրական	300	»	40 րուպի

Թղթատարի ծախքը թմբագրութեան վրայ
[Դրամ] ֆոթոարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի, 115 դր.
փոստայի փուլը 100 դրուշի տեղի:

غلطه ده اسكى باق عثمانيد
حيره نيك غزه ميسى اداره سنه

ԱՆՕԳՈՒՏ ԿԱՇԿԱՆԴՈՒՄՆԵՐ

Բաւական զարմացած մնացինք,
այս օրերս երբ կրթական գործի մը
առթիւ, տեսանք որ հարկ եւ մեծ
հարկ կայ լրջաբար, շատ լրջաբար,
վիճել, բանակուել մեր յոյսաւոր-
եալ երկրասարգներու մէկ խումբին
մէջ երկու այնպիսի տարրական ճշ-
մարտութիւններու վրայ որոնք, հա-
մարտական կրթութիւն ստա-
ցողներու համար, վաղուց ի վեր ան-
ցած են անվիճելիներուն եւ ան-
հերքելիներուն կարգը:

Ձեզ կը պատահի դէմ առ դէմ
գտնուիլ զօրօրինակ կրթական գոր-
ծի մը որ սկսած է, յառաջ եկած
է լոկ անհատական ձեռնբերելու
թեմայի, գործ մը՝ որուն իմաստին
հասկացողներ ու կարեւորութեանը հա-
մոզողներ կան եւ որուն դուք
կողմնակից չէք, որովհետեւ ունիք
ձեր մարմին մէջ տարբեր փիլիսոփա-
յութիւն մը, տարբեր աշխարհայե-
ցողութիւն մը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ
ձեր բռնելիք ընթացքը նկատմամբ
այդ անհատական ձեռնարկին: Այս
հարցումին պատասխանը կախուած է
ձեր իսկ իմաստասիրական զարգաց-
ման աստիճանէն: Եթէ այնքան պար-
զացած մարդ մըն էք որ արդէն
կարող եղած էք ըմբռնել թէ որ եւ
կից գործի մասին ուրիշները կրնան
ձեզմէ աւելի յայտնի, այն ատեն
չէք աշխատիր անպատշաճ ձեր գա-
ղափարներուն հպատակեցնել ուրիշ-
ներուն իսկ ձեռնարկը կանոն կ'ընէք
ձեր իմաստասիրական թողութեան
թիւնը, որուն բնականօրէն ազդեցու-
թեան տակ մտնելով՝ կը թողուք որ
ուրիշները զրոյս հանեն սկսածին:

Եւ եթէ գործունեայ մարդ մըն
էք, ձեր գաղափարներուն իրա-
գործման համար կը սկսիք դուք ալ
նոր ձեռնարկ մը՝ համաձայն ձեր
տեսութիւններուն:

Ենթադրեցէք որ այդ անհատը
մենք ըլլանք, եւ դուք ալ մեր ընդ-
դիմաօնը, սա ծանրակշիռ պարա-
գայով որ դուք, իրեւն մանկավարժ
կամ իրեւն փիլիսոփայ, մեզ տա-
րակարծիք ըլլալէ ի վատ ձեր մէկ
պաշտօնին բերմամբ կը տեսնէք զմեզ
ձեր սեպանին առջեւ ներկայանալու
հարկին մէջ: Գաղափարով մը մեր
հակառակօրէն էք, պաշտօնով մը
ալ եղած էք մեր վրայ իշխող մը:
Ի՞նչ պիտի ընէք:

Պիտի պահանջէք որ կրթական
կամ գիտական հարցի մը մասին
մենք փոխենք մեր համոզմունքը
ու հպատակինք ձեր տեսութիւննե-
րուն եւ մեր անհատական ձեռնար-
կին ուղղութիւնը համաձայնեցնենք
ձեր գաղափարներուն: Դուք պաշ-
տօնական մարմին մըն էք: Սակայն
պիտի ելլէք ըսէ՛ք թէ որչա-
օ՞ք սօսեալն այս պարագան ինքնիւ
միայն ինքը ճշմարտութեան գրոյցը
կը տալէ ձեր գաղափարներուն: Եր-
բայ մենք ապա ելնք շատ չարանչա-
նալու ձեր իմաստասիրական պաշա-
րին վրայ, մինչ՝ պարզ գաստառ-
13-18 տարեկան տղաներու դաս-

կառայիք, պէ՞տք է որ հիմա երկըր-
պագենք ձեր վարդապետութիւննե-
րուն առջեւ, որովհետեւ, զոր օրի-
նակ, Ուսումնական խորհրդի ան-
դամ ընտրել են զձեզ: Ո՛չ մեր
ուսումնական խորհուրդները եւ ոչ
իսկ եւրոպական ուսումնական խոր-
հուրդները անքննադատելի կը մը-
նան, եթէ ելլեն բռնեն այնպիսի
ընթացք մը որ ձեր մէջ խղճ-
կրեցնէն տարբեր եղող գաղա-
փարները: Գիտական ճշմարտութիւ-
նը ձեռք անցնելու համար, ամէն
ոք պէտք է ազատ արշաւելու իրա-
ւունքը ունենայ գիտութեան գաշտին
վրայ:

Անշուշտ մենք ալ կ'ըմբռնենք
որ կազմուած մարմին մը, որպիսի
է զօրօրինակ Ուսումնական խոր-
հուրդը, ունենայ իր պաշտօնական
գոյութիւնը, հետեւապէս իր պաշ-
տօնական հեղինակութիւնը, առաջ-
նորդ ըլլալու մինչեւ մէկ աստիճան
իրաւունք մը:

Այսպիսի ձեռնհասութիւն մը
զոր իրեն տալու պատրաստ
ենք պէտք չէ երբեք իրեն այնքան
գինովութիւն տայ որ ելլէ մեր ա-
մենուն երեսին համարձակի ըսել.
«Արտադրող Ուսումնական խորհրդին
չէք փրկութիւն»:

Երկրորդ բան մը զոր տեսնեք
մեր յոյսաւորեալներուն վրայ այն
էր թէ ամենեւին չեն գիտեր ան-
հասկանալի ձեռնբերելու հա-
մար աշխարհիս ամէն կողմը մտոյ-
ուած խորին յարգանքն ու մեծա-
րանքը: Եւ ամէն initiative privée
խօսքը, կը խոստովանին ալ որ լաւ
բան է, բայց այնպէս կը խօսին,
այնպէս կը գործեն որ կ'ըսէք թէ
ստրկած են այս բաները ինչպէս
կրնար թոյլտալ մը տրուած ըլլալ:

Կարող չեն հաշտեցնել անոր
տրուելիք քաջալերութիւնը պաշտո-
նական մարմին մնալու հարկին հետ:
Եւ այս անկարողութիւնն են
ւան կ'ընէ երբ պարագաները կու-
զան կը ստիպին անհասկանալի ձեռ-
նարկին անկէ վաշտակալ գիտու-
թիւններ ստանալու համար:

Մեր լուսաւորեալները շատ պար-
զամիտ պատասխաններ ունին սրտը
են:

1. Մենք պաշտօնական մարմին
ենք. զարդարական մեր մասնաւոր
տեսութիւնները ունինք. մեր գի-
տական գաղափարները որք եղբեցէք,
եւ այն ատեն կուտանք ձեզի այն
վարչական գիտութիւնները որոնց
պէտք ունիք այդ ձեռնարկին հա-
մար:

2. Դուք կ'ուզէք ունենալ ձեզի
յատուկ տեսութիւններ. քանի որ
այդպէս է, ինչո՞ւ մեզի կը դիմէք.
մի՞ գիմէք, Տէր Աստուած: Ձեր ան-
հատական ձեռնարկը շարունակեցէք
առանց մենք եւ ոչ իսկ վարչական
անօրինութիւն մը խնդրելու:

Բայց եթէ մենք չենք ուզեր
երթալ հայիլ ձեր ուղեղին հաղցին
մէջ, որովհետեւ մեզի համար հինգ
վարա չափեր ձեր վարդապետու-

թիւններուն խորքը, յաւիտենապէս
պիտի զրկուած մնանք այն վար-
չական գիտութիւններէն որոնց պէտք
ունինք յառաջ տանելու մեր յատուկ
տեսութիւններուն համեմատ յղաց-
ուած, սկսած, յառաջ տարուած
գործ մը:

Ո՞րն է այն մեծարանքը զոր կ'ը-
սէք թէ դուք ալ ունիք initiative
privéeին նկատմամբ, անհատա-
կան գործունէութեանը համար:
Բառը գիտէք թերեւս, բայց անոր
իմաստը գործադրել ամենեւին չէք
գիտեր: Եւ ասիկա փոքր դժբաղ-
դութիւն մը չէ մեր հասարակու-
թեան համար: Ձեմ կրնար այս առ-
թիւ չլիջել մեռած եւ շատ սիրուած
մարդու մը խօսքը, որ կ'ըսէր. «Եթէ
սոյս մը ունենամ, պիտի զրկեմ
նիւ-Նորդը, չպիտի պահանջեմ որ զըս-
քը մտնէ, այլ թող ման դայ փո-
ղոցներուն մէջ, ուր աւելի կրնայ
ստրկիլ մարդ ըլլալ քան մեր դաս-
տիարակներուն ձեռքին տակը»:

Երբոր կը հարցնէին թէ ինչպէս,
— Որովհետեւ, պատասխանեց,
անհատական ձեռնբերելութեան եր-
կիրն է անկալ. ամէն մէկ քայլին
պիտի տեսնէ այս սկզբունքը, ա-
ռանց որով մարդիկ պիտի չլիջեն ու-
նենային այսու իրենց անբաւ հարըս-
տութիւնները, գրառուները, գոր-
ծարանները, զարդանքները եւ այլն,
եւ այլն, եւ այլն:

Յ. Շ.

ՊՕՂՈՍ ԻԶՄԱՅԼԵԱՆ

Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Պ. Իզմայ-
լեանի մահը արդէն ծանուցիւք: Դանի
մը կենսագրական տեղեկութիւններ ալ
հաղորդեցիք:

Իզմայլեան ծնած էր Երեւան 1852ին.
սոցա հասակէն ակնիւրեւ ցոյց կուտար
իր ընդունակութիւնը: 16 տարեկան էր
երբ Գիմնազիայի մէջ ընդունաւ ըն-
թալով 1869ին գնաց Բեղարդուրի հա-
մալարան որ սակայն չկրցաւ ընթաց-
քը աւարտել իրմէ անկախ պատճառնե-
րով եւ դարձաւ Թիֆլիս:

Կովկասի մայրաքաղաքին մէջ երի-
տասարդ Իզմայլեանը հիմնեց առաջին
հանրամատչելի գրադարան-ընթերցարա-
նը եւ աշխատակից եղաւ: 1872ին հիմ-
նուած յառաջիմաստի թերթին՝ Յետոյ
1873ին Բարդի գնաց ուր կը հետեւէր
գրական եւ ընկերական գիտութեանը
գաղափարութիւններուն: Թիֆլիս վերա-
դարձին 1876ին քաղաքային քարտու-
ղարի պաշտօն ստանձնեց եւ իր գործու-
նեցութեան եւ թէ քաղաքային խորհրդի
անդամներուն ուշադրութիւնը իր վրայ
հրաւիրեց:

Իր պաշտօնը շատ կը սիրէր եւ որ-
պէս զի իր ծայրը լսուի սկսած աշխա-
տակցիլ Թիֆլիսի ուսերէն թերթի մը
որուն մէջ քաղաքային խորհրդի նիստե-
րուն նուիրած քրոնիկները ամենամեծ
հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին:
Այդ հրաշալի յօդուածներուն, կ'ըսեն,
սրտատրոյի կը սպասէին Թիֆլիսի բո-
ւր չըմբռնելը:

Քաղաքային խորհուրդը տեսնելով Պ.
Իզմայլեանի ջերմ եռանդը քաղաքին
ծառայելու, հանգուցեալին ոռոճելու աւել-
ցուց 3,000 րուպի. այդքան գումար մը
ոչ առաջ տրուած էր ուրիշ քաղաքա-
րի մը եւ ոչ ալ յետոյ տրուեցաւ:
Քաղաքային քարտուղարը յաջողեցաւ
խորհրդին անդամներէն խումբ մը կազ-

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆՈՐԴԱԳՐԱՆԻ ԱԶԳ. ՊԱՏՐԱՐՈՒԹԻՒՆԻ

1894 Յունիս 13էն մինչեւ 1895 փե-
տրուար 9, այսինքն առաջին պատկէն
մինչեւ վերջին պատկ 450 պատկ կա-
տարուած է Կ. Պոլիս եւ իր արուար-
ձաններուն մէջ: Ասոցմէ 53ք այրի պը-
սակուած են, իսկ մնացեալները ամու-
րի, որոնց 260ը Պոլսեցի եւ 190ը դա-
ւառացի են՝ հետեւեալ գաւառներէն.

45 Կեսարացի	156
20 Վանեցի	4 Թոգատցի
18 Սելապցի	4 Թամարացի
12 Ռոստոմոցի	4 Տիլիկցի
12 Բաղէնցի	3 Եղկատցի
8 Պրեսպցի	3 Արապկերցի
8 Իզմիտ, Պարտ.	2 Ամասիացի
եւ Կէլէկցի	2 Մշեցի
6 Ակեցի	2 Նիդանցի
5 Երզրումցի	2 Չամկամացի
5 Բղեցի	2 Գասիամուցի
5 Երզնկացի	3 Իզմիր, Երեսիս
5 Բալուցի	եւ Մալաթիացի
5 Խարբերցի	3 Սամսոն, Ատանա
4 Շապին Գարա-	եւ Բարբերցի
հիսարցի	

156	190
Պատկերակներու արհեստներէն են	
8 Վաճառական	
10 Մանիֆաթուրաճի, պէյազճի եւ թօթաճի	
22 Ոսկերիչ, սրմաքէլ եւ ոսկերիչ գործարար	
10 Յանձնակատար, գործակատար եւ միջնորդ	
21 Գրագիր	
6 Սեղանաւոր	
4 Գեղագործ, մէկը վերաբոյժ	
3 Փաստաբան	
3 Բ. Դրան պաշտօնեայ, մէկը հետադիւր	
6 Դասատու եւ դաստիարակ	
13 Տղապրիչ, փորագրիչ, կազմարար եւ Դրաշար	
5 Լուսանկարիչ եւ Գծադրիչ	
3 Գրաւմաճառ	
3 Ժամագործ	
2 Անթիքաճի	
10 Դերձակ եւ պատրաստ հանդերձ վաճառող	
46 Մեքենագործ, երկաթագործ, ձու- լիչ եւ թիթեղագործ	
46 Կոշիկար եւ մեքենակար	
33 Խոհարար եւ սրճախ	
34 Սպասար	

- 24 Հիւան, որմնադիր, գործարար,
ծեղարար եւ քարակոփ
- 27 Քիւրճճի, բեռնակիր եւ բանուոր
(բէնճապէր)
- 20 Ատաղճագործ, մարանկող եւ ներ-
կարար
- 17 Նազմաճի եւ պատմաճի
- 25 Նաւավար, ձկնորս եւ մրգավա-
ճառ
- 5 Աղիւսագործ եւ մալուխճի
- 11 Սափրիչ
- 2 Պարտիզայան
- 5 Հացագործ
- 7 Փերեզակ, ծխալաճառ եւ ման-
րավաճառ
- 11 Ֆէսճի
- 10 Կատակար
- 2 Նուաղաճու
- 3 Ոսպանակ

450
24 մարտ 1895
Պատրիարքարան Հայոց
Կ. Պոլիս Դաւադարու

ՆԻՒ-ՆՈՐԴԻ ԼՐԱԳՐԱՎԱՅԱՐՈՒՆԵՐԸ

Նիւ-Նորդ համադր ուղեւորին ա-
կանջները անմիջապէս կը լեցուին ստ-
տուր եւ ռոգական ճիշդերով:

«Գնեցէ՛ք Սրն, Ուոլս, Թիլեկրամ,
Մէյլ, Բոսդ»:

Պատուած հաղուստներով պղտիկ
տղանք են պոռագողները, եւ, ճար-
չի կայ, պէտք է վարժելու այդ անող-
քելի յանկրդին որուն սուր եւ չարա-
ձայն խաղերը անդու կը լծան ականջիդ
մէջ: Օրթէլիդ դուրս, կառքից յեցակին
վրայ, մալթին ու փողոցին սալալատա-
կին վրայ, ամենուրեք քեզ կը հալածեն
պղտիկ լրագրավաճառները:

Թրամուէյ մը անցա՛ւ մի. առ լա-
կանքն մէկը յեցակին վրայ կը մաղ-
ցի, եւ հակառակ կառուղիդին յանդի-
մանութեանց եւ նոյն իսկ կուսիի հար-
ուածին որ տեղը չի հասնիր, ծածուկի
մը դիւրաթեթեմամբ կը սողոսկի ու-
ղեւորներուն նստարաններուն մէջտեղէն:
Եթէ լուրերը չահարգուի են, օրուան
թերթերը ակնթարթի մէջ կը ծախուին,
եւ իր պղտիկ աղտոտ մասնաւոր ծալ-
րով՝ մանուկ-առեւարականը, որ, շատ
անգամ, դեռ իօթը տարեկան չի կայ,
զրամը կը դրպանէ եւ մանրուքը կուտա-
վարժ արկղակալի մը անստղիտ շու-
թաթիթի թեմամբ: Մարդ կը հետաքրքրուի
այդ միամտութեան ու ճարտարութեան,
մանկական պարզութեան եւ նուրբ դի-
ւանագիտութեան խառնուրդին: Կը փոր-
ձուի այդ վաղահաս վաճառականը հար-
ցադրանք իր վաստակին վրայոք, բայց
անկա պարզն անյայտ եղած է: Հակա-
ռակ կողմէն ուրիշ կառք մը կուգար եւ
անոր յեցակին վրայ ցատած է դիւրա-
թեթեմ թեմամբ մը որ լարախաղացի մը
պիտիւ պիտի բերէր:

Այս մասին քաղաքաւորին մը ը-
նելով Յրանայի եւ Միացեալ-Նահանգ-
ներուն միջեւ, կը տեսնենք որ Յրան-
այի մեծ քաղաքներուն մէջ չի կայ տը-
հաստ մը գոր տղաքը կարենան ի գործ
դնել յաջողութեամբ: Ամերիկայի մէջ,
տղան առջեւ երկու ասպարէզ կայ
լոյսօրէն բացուած, կամ կրնան լրագրի
ծախել, կամ կոչիկ ներկել, Յրանայի
մէջ, չափահասներն են որ լրագիր կը
ծախեն, եւ կոչիկ ներկելու արհեստը բո-
ւորովին ինկած է: Գողոցներուն մէջ
կոչիկ ներկող գտնելը շատ դժուար է.
ընդհանրապէս Ամերիկայի մէջ այդ ար-
հեստը հեղաշեւտ կը ծագէր: Ամերիկայի
սպասարարները ու սպասուհիները ուրիշ-
ներուն կոչիկները փաշտեցնելու տաղանդ
շատ ստորագրուելու քան մը կը համարեն,
եւ այդ գործը կը թողուն փողոցի լա-
կոտներուն:

* *

